

HÜKM-İ DİL 1875

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

KİŞİLER

Margerit (Marguerite) Kontun kızı olan asilzade Margerit, bahçivana âşıktır. Bu aşkın karşılıklı olduğuna emin olmasıyla cesareti artar ve Pol'ün yapamadığı her şeyde kendisi söz sahibi olmayı dener. Her ne kadar duygusal olsa güçlü bir karaktere sahip olan kızın kendince yaptığı planlar tutar ve sonunda kendini feda etmek uğruna sevdiği adama ailesinin de rızasını alarak kavuşur. Pol için asaletini ve zenginliğini bırakacak kadar kendinden emindir. İnsanların karakterine isminin önüne gelen sıfatlarından daha fazla önem verir.

Pol (Paul) Kontun bahçivanı olan Pol, Margerit'e âşık olmasıyla dikkat çeker. Çevresindeki herkes anlasa da kendisi bunu dillendirmekten çekinir. Zira zengin bir kızın kendisi ile olamayacağını düşünecek kadar haddini bilir. Yine de sevgisine karşılık bulduğunda Margerit'in kaçma teklifini reddedemez ve onunla birlikte kaçarlar. Ailesi kendilerini otelde bulduğunda onlara yaşadıkları duyguları dürüst bir şekilde anlatma mecburiyeti hisseder. Kendinden emin tavrı ve sözleri ile Kont'u ve Finet'i kendi tarafına çekmeyi başarır.

Kont Döbaraval (Comte de Braval) Konağın ve bahçenin sahibi olan Kont, kızını bir asilzade soy ile evlendirmek ister. Ailesinin soyadına ve insanların ne düşüneceğine önem verir. Lakin daha sonra kızının mantıklı cümlelerine dayanamaz ve Pol'u damat olarak kabullenir.

Finet (Finette) Kontun eşi olan Finet, kızının yanında olan bir kadındır. Ahlaklı ve erdemli davranışların asillikten önemli olduğunu savunur.

Luiz (Louise) Margerit'in sohbet arkadaşı olan Luiz, başlarda Pol ile biraz dalga geçmek sureti ile konuşsa da iki kişinin ciddi bir şekilde birbirine âşık olduğunu görünce yardım etmek ister.

Ogüst (August) Kont Döbelvil'in oğlu olan Ogüst, kendini beğenmiş tavırları ile dikkat çeker. Bu hali ile Margerit onu itici ve serseri bulur. Kindar ve kıskanç biridir.

Konağın kapıcısı Pol'ün baba diyerek seslendiği kişidir.

ÖYKÜ

Margerit ve Pol'un Aşk Çaresizliği. Bahçede tek başına Allah'ta niyaz etmek suretiyle Margerit'i düşünen Pol, her ne kadar umutsuz olsa da içinde yaşadığı aşkı etrafa karşı pek belli eder. Matmazel Luiz, bahçeye indiğinde Pol'un çiçeklerle ilgilendiğini görür ve ona Margerit'in de çiçekleri pek sevdiğinden ona da taktim etmesi gerektiğinden bahseder. Hayli utanan Pol, haddi olmadığını söylediğinde Luiz, Pol'un duygularından şüphelenir ve ağzını arar. Margerit'in de ondan hoşlandığını söyleyerek Pol'e duygularını itiraf ettirir. Fakat Margerit yanlarına gelip çiçekleri takdim edince arlarındaki duygusal görüşme devam etse de açılma gerçekleşmez. Luiz, Margerit'e bu aşkın sınıfsal farklılıktan ötürü yaşanması ihtimalinin zor olduğunu söyler. Bir asil ve bahçivanın birleşmesi uygun bulunmaz. İki de birbirine açılmaz ve çaresizdir. Fakat Margerit her ne pahasına olursa olsun yüreğinin sesini dinleyip aşkının peşinden gitmek ister.

Margerit'in Cesareti. Pol, Margerit'in kendisini düşünüp düşünmediğini sorgularken Pol'un yanına Ogüst gelir. Ogüst, Pol'u haddini bilmezlikle suçlayarak meç ile yaralamaya çalışır. Fakat Pol, kendini savunmayı başarır ve meçi ikiye böler. Ona dış bileyen Ogüst, kötü planlar yapar. Bu sırada Luiz, Pol'e bir mektup getirir ve Pol'u zindana kapatır. Zindanda Pol'un yanına Margerit gelir. Margerit babasının onu bir asilzade ile evlendirme arzusunu anlatırken Pol'e kaçma niyetini açıklar. Büyük cesaretle hem duygularını açan hem de sevdiğini kaçmaya ikna eden Margerit zaman ve yer belirterek Pol'e zindandan kaçması için yol gösterir.

Margerit ve Pol'ün Kaçması. İspanya'ya doğru kaçmak üzere yolda olan ikili bir otelde konaklayıp şaraplarını içerler. Luiz'i sıkboğaz ederek nereye kaçtıklarını öğrenen Kont ve Finet, kızlarının peşinden otele gelmiştir. Ailesini görür görmez Margerit, Pol'ün üzerindeki meçi alarak göğsüne dayar ve ailesine ölmeyi düşünecek kadar Pol için canını feda edebileceğini anlatır. Pol, Margerit ile bir aydır birlikte olmasına rağmen namusuna zarar vermediğini ve gerçekten onun aşığı olduğunu babasına

anlatmaya çalışır. Kurduğu cümleler ve değer yargıları ile Finet ve Kont'un gönlünde adeta bir kahraman olan Pol, asilzade olmasa da onların damadı olmayı hak kazanır.

TEMALAR

Ahlaki Değerler Üç perdeden oluşan "Hükm-i Dil" adlı tiyatro eserinde asil bir kızın pespaye bir adam ile olan gönül ilişkisinden bahsedilirken tema ahlaki değerler üzerine kurgulanır. Pol'ün duygusal durumu içinde hem Margerit'e hem de ailesine karşı olan ahlaki sınırlarını koruma güdüsü; namusa, dürüstlüğe, cesarete, saygıya ve karaktere verdiği değeri göstermeye yöneliktir.

KARAKTER ANALİZİ

Margerit (Duygusal)

Karakter Kontun kızı olan asilzade Margerit, bahçivana âşıktır. Bu aşkın karşılıklı olduğuna emin olmasıyla cesareti artar ve Pol'ün yapamadığı her şeyde kendisi söz sahibi olmayı dener. Her ne kadar duygusal olsa güçlü bir karaktere sahip olan kızın kendince yaptığı planlar tutar ve sonunda kendini feda etmek uğruna sevdiği adama ailesinin de rızasını alarak kavuşur. Pol için asaletini ve zenginliğini bırakacak kadar kendinden emindir. İnsanların karakterine isminin önüne gelen sıfatlarından daha fazla önem verir.

Aktiviteler Arasıra bahçeye inerek arkadaşı ile sohbet eder. Balo gibi davetlere katılır. Çiçeklerden hoşlanır.

ÖRNEK ANILAR

Dürüst. Arkadaşı Luiz başta latife olarak algılasa da Margerit bir bahçivana âşık olmaktan utanç duymaz ve duygularındaki samimiyeti arkadaşına açıkça söyler: "Luiz, Luiz! Sen benim saadetimi istersen benim Pol gibi bir bahçivan karısı olmaklığımı arzu edersin. Zira ben saadet-i hal ve selâmet-i kalbi ancak bunda bulmaktayım. Niçin olmasın. Gönlüm benim değil mi, nereye istersen sevkederim. Birtakım çapkın asilzadelere tutulmadan ise, böyle âlicenab bir bahçivana karı olmak hayırlıdır. Sanki sen yine olmaz diyorsun."

Cesur. Sevdiği adama kaçmayı teklif edecek kadar cesur bir kız olan Margerit onun için ölmeyi göze alır: "Muvaffak olmazsam, bahtiyar olmazsam kendime kıyarım yine bu fena âdete bir ibret olduğum için yine bahtiyarım."

Akıllı. Evleneceği adamda soydan ziyade karakter bakan Margerit, her konuşmalarında Pol'un yanıtlarını değerlendirecek kadar akıllı başında bir kızdır. Arkadaşı Luiz'e neden Pol'u seçtiğini anlatırken namuslu olması dışında pek çok özellik sayar: "-Madam ben Pol'u çok tecrübe ettim, pekiyi anladım. Kendisinde terbiyece hiç bir kusur bulamadım, fikri, akıllı, fiili, kavli hep âli-merd, cesur, şehbaz. Elhasıl bütün güzel huyları câmidir."

Adil. Allah'ın kullarını eşit yarattığına inanan Margerit, içsel olarak tüm insanları eşit görür: "- Ne demek? Cümlemizi bir Allah yaratmadı mı? Cümlemiz anâsır-ı erbaadan müretteb değil miyiz? Hepimizde cevher-i insanîyet müsavî değil mi? Hiç insanın büyüğü küçüğü, eşrefi ednası olur mu? Bu fikir cühelâya mahsustur. Bizim kanımız mukaddestir diyen herifler de cühelâdan ibarettir."

Tedbirli. Kaçtıkları yerde paralarının yetmeyeceğini düşünerek evden maddi olarak dolu kaçan Margerit, tedbirli bir kızdır: "-(Kemal-i beşâsetle) Adam sende şu düşündüğün şeye bak. Ben evden çıkarken pahada ağır yükte hafif, belki beş yüz bin kuruşluk şey aldım, hepsi sandıktadır."

Pol (Duygusal)

Karakter Kontun bahçivanı olan Pol, Margerit'e âşık olmasıyla dikkat çeker. Çevresindeki herkes anlasa da kendisi bunu dillendirmekten çekinir. Zira zengin bir kızın kendisi ile olamayacağını düşünene kadar haddini bilir. Yine de sevgisine karşılık bulunduğu Margerit'in kaçma teklifini reddedemez ve onunla birlikte kaçarlar. Ailesi kendilerini otelde bulunduğu onlara yaşadıkları duyguları dürüst bir şekilde anlatma mecburiyeti hisseder. Kendinden emin tavrı ve sözleri ile Kont'u ve Finet'i kendi tarafına çekmeyi başarır.

Aktiviteler Bahçe işleri ve çiçeklerle ilgilenen Pol, Margerit'e ve Luiz'e demet yapar. Ogüst ile yaptığı kavgada gücünü gösterir.

ÖRNEK ANILAR

Karamsar. Margerit'i severken onun gibi bir asilzade kızın da kendisini sevebileceğine inancı yoktur. Bu nedenle de kendini talihsiz ve mutsuz hisseder: "Maye-i hilkatim olan iki dirhem bir nutfeyi hâsıl eden, üç beş lokmayı Rezzak-ı âlem bir asilin kursağına koymamış ki Margerit'e koca olabilmeğe lâayık olayım! Onun sebep-i vücudu olan gıdayı dahi bir pespayenin midesine kısmet etmemiş ki o da bana zevce olabilsin! Ah ah, bedbahtım. Talihsizim. Nâmuradım. Biçareyim !"

Çekingen. Her ne kadar Luiz desteklese de Margerit'e çok sevdiği çiçeklerden bir demet vermeye çekinir, haddini ve sınırlarını aşmaktan korkar: "Ayıp olmayacağını ve münasebet alacağını bilsem, şimdi şunlardan güzel bir demet yapar, vasitanızla kendilerine takdim ederdim. Ama... yok yok. Haddim değil. Kendileri böyle bir arzuda olmuş olsalar, elbette siz yerine getirirdiniz."

Güçlü. Ogüst ile giriştikleri kavgada adamın elindeki kılıcı ikiye bölüp kendini kurtarmayı başarır. Fiziksel olarak güçlüdür: "Davranıp meçin kabzasından yakalayarak elinden alır.) Buna mı güvündünüz. (Meçi iki eliyle tutup iki parça eder, birini yere atar.)"

Duygusal. Margerit olmadan geçirdiği günlerde hep onu düşünen o varken de kavuşamama endişesi ile gözyaşı döken Pol, duygusal bir karakterdir. Her ne kadar yaptığı şeylerden hoşlanmasa da aşkına yenik düşer ve her şeyi göze alır: "-Seninle beraber olduğum halde bana her yer vatandır. Bir lokantada uşaklık ettiğim halde seni memnun edebilirim, benim için en büyük saadettir."

Namuslu. Margerit'in ailesi karşısında ne diyeceğini şaşırın Pol'un sözünü çoğu kez Margerit kesse de söz konusu ailenin itibarına namusuna gelince Pol söylenmeye başlar: "— (Keserek, kemal-i hiddetle yerinden fırlayıp) Mösyö Lö Kont sözünüzde sehviniz olduysa tashih ediniz. Yok, eğerçi ciddi olarak söylüyorsanız derhal sözünüzü geriye almalısınız? Hanedanınıza olan hürmetimle beraber âcizane ya şuracıkta kanımı döker yahut sizi sözünüzü geri almaya mecbur ederim."